

Якщо чесні моці Святої великомучениці Варвари тепер зберігаються у Володимирському кафедральному соборі Києва (УПЦ-КП), то їхні часточки можемо зустріти й в інших церквах України (на прохання мирян часто їх перевозять із храму в храм) і навіть за кордоном. Тож християни повсюди можуть до них припасти, помолитися і попросити ласки та зцілення у Христової нареченої Варвари...

* * *

ПРО ЧЕСНІ МОЦІ СВЯТОЇ ВЕЛИКОМУЧЕНИЦІ ВАРВАРИ

(Дослідження святителя Димитрія Туптала)

Чесні моці великомучениці Варвари з землі Грецької у землю Руські, у град Київ принесено було у ті часи, коли по просвітленні землі Руської святим Хрещенням Благочестиві князі руські з благовірними царями грецькими у любові та єдинодумстві перебували і брали з роду царів грецьких сестер і доньок у супружництво, як і святий рівноапостольний великий князь Володимир узяв собі за жону царівну Анну, сестру царів грецьких Василя та Костянтина. І великий князь Всеволод, син Ярославів, онук Володимирів, який по старшому браті своєму Ізяславі Ярославичу княжив у Києві, взяв собі доньку грецького царя Костянтина Мономаха і народив з нею сина Володимира Мономаха. Як жили князі руські з царями грецькими у такій приязні 1 чисельні дарунки від них приймали, дарований був Києву вказаного нижче року й цей безцінний дарунок - цілющі моці святої великомучениці Варвари за тих обставин, які описані раніше у Повісті, написаній достовірним мужем, пречесним ієромонахом Феодосієм, ігуменом обителі Свято-Михайлівської Золотоверхої Київської.

Михаїл-Святополк, син Ізяславів, онук Ярославів, а правнук Володимира святого, мав першу жону грекиню, Олексія Комнина, царя грецького доньку, на ім'я Варвара. Та, йдучи з Царгороду в Руську землю, вмовила батька свого, аби дав їй чесні моці святої великомучениці Варвари, і взявши їх, до граду Києва з собою принесла. Чоловік же її, великий князь Михаїл, збудувавши року від створіння світу 6616 (1108) церкву кам'яну в ім'я заступника свого архістратиґа Михаїла, поклав у ній з честю ті святі моці, які, коли йшов на Руську землю війною цар татарський Батий, заховано було хранителями церковними під спудом тієї ж церкви у місці таємному; під сходами стовпа кам'яного, що йде наверх церкви. Коли ж минула війна, через значний час, промислом Божим знайдено моці святої Варвари, вийнято було з криївки тієї і знову на виду у тій же церкві благоліпно покладено. Воістину ж, без усякого сумніву, не інші є ті чесні моці, лише святої великомучениці Варвари. Про них же, якщо й був до війни опис складений докладніший, то в тім часі, коли безбожний той цар татарський Батий, вогнем і мечем землю Руську повоювавший, прекрасний і преславний град Київ спустошив і порожнім його зробив, тоді й книги літописів попалені були, і мало що останнім поколінням залишилося відоме про те, що було у давні часи за великих князів Київських. Проте істинність чесних цих святої великомучениці Варвари тут суших мощей утвердилася достовірно також у недавні часи, коли за блаженної пам'яті великого ревнителя Православ'я преосвященного митрополита Київського Петра Могили літа від Різдва Христового 1644 був у Києві Королівства Польського сенатор, преславний канцлер Георгій Оссолинський. І поклонившись з вірою чесним тим мощам святої великомучениці Варвари у церкві Золотоверхій Свято-Михайлівського монастиря, оповідав: «Коли був, - каже, - у Римі, оскільки мав велику віру в допомогу тієї святої великомучениці Варвари, згідно з численними переказами, що коли хто вручає себе заступництву її, той без покаяння, сповіді і причасті Божественних Таїн не помре. Питав скрізь на Заході, чи є там десь моці святої великомучениці Варвари чи що б про них де почуто на Сході. Оскільки на Заході моці святої великомучениці Варвари не знаходяться, а також і ті, хто бував на Сході, кажуть, що там їх нема, то можуть бути лише у тутешніх землях. І я, - каже той канцлер, - вірую, що це тут, у Києві істинні є моці святої великомучениці Варвари». І молитвенно вклонився їм і, приклавшись благоговійно, просив, аби дана йому була часточка певна руки святої великомучениці Варвари. Дано йому, вельми за те вдячному.

* * *

Потім же, року від Різдва Христового 1650, за блаженної пам'яті преосвященного митрополита Київського Сильвестра Косова гетьман великий Литовський, князь Януш Радзивил, коли штурмом взяв був Богоспасаємий град Київ, то за бажанням його дано було йому дві часточки чималі від перс та від ребра святих тих мощей святої великомучениці Варвари, з яких одну частину більшу, яка від перс, зберіг для жони своєї, княгині Марії, благочестивої доньки Господаря Молдовлахського Іо Василя. По її ж представленні та часточка залишалася преосвященному митрополиту Київському Іосифу Тукальському, яку він до українського города Канева з собою приніс. І потім

взято до Батурина - града малоросійського - і нині у монастирі святого чудотворця Миколая Батуринського чудодійно знаходиться, достохвально вшановується. Другу часточку, меншу, що від її ребра, той же князь Радзивил послав у дарунок біскупу Віленському Георгію Тишкевичу, згідно з бажанням його, про що просив його, пишучи з граду Вільний. Приймавши дарунок той, біскуп зберігав його з честю у палаті своїй, у ковчежці ебеновому. Сталося потім загорітися палаті біскупській та геть згоріти. По пожежі тій знайдено було цілим і неушкодженим тільки квочежець той ебеновий з часточкою мощей святої великомучениці Варвари, за що всі, здивувавшись, прославили Бога й святу великомученицю Варвару. Чудо це повідане було чесним та віри достойним чоловіком у монастирі Свято-Михайлівському Золотоверхому Київському року від Різдва Христового 1657. Попереднього ж року 1656 святійший патріарх Макарій, перебуваючи у Києві, поклонившись з великою вірою та любов'ю і з сльозами чесним святей великомучениці Варвари мощам у Свято-Михайлівському Золотоверхому монастирі і говорив: «Іліопіль-град, де свята великомучениця Варвара постраждала, знаходиться у моїй патріархії, недалеко від Антіохії. І як питав про мощі її святі, відповідь отримав, що ні там їх нема віддавна, ані ніде на Сході, але мають бути у землі варварській, як називають деякі цю землю Руську. Вірую безсумнівно, що знаходяться тут істинні мощі святої великомучениці Варвари». І просив, аби дано було йому часточку від тих святих мощей, яку за згодою тодішнього преосвященного митрополита Київського Сильвестра Косова і дано було. Тут він з великою радістю і вдячністю прийняв.

Але чи треба свідоцтва більшого, ніж самі чудеса та зцілення від чесних цих святої великомучениці Варвари мощей, що стаються у Свято-Михайлівському Золотоверхому Київському монастирі, і які більше від сурм велегласних на весь світ волають і всіх запевняють, що то є воістину мощі святої великомучениці Варвари. З тих чудес належить тут пом'янути дещо для впевнення маловірних.

* * *

Преосвященний архієпископ Чернігівський Лазар задовго до архієрейства свого від року 1650 Втілення Бога Слова, трудячись у повчанні і проповіданні душеспасительних словес, між іншими й на святі святої великомучениці Варвари проповідуючи Слово Боже, прославляв вельми вдячно чудо і своє від тих святих мощей по тяжкій хворобі отримане зцілення і повсякчас прославляти не переставав; також і у своїй книзі «Труб празничних» надрукувати благоволив у літо Господнє 1664: «І я сам, - каже, - у недузї моїй, великою одержимий печаллю, не хотів іншого лікаря, коли припав до мощей святої великомучениці Варвари, з вірою пив воду, в яку була вмочена рука великомучениці - чаша цієї води була мені спасінням».

* * *

Пречесний згаданий ігумен монастиря Свято-Михайлівського Золотоверхого Київського ієромонах Феодосій повідав, що коли по благословенню митрополита Київського Сильвестра Косова літа Господнього 1655 прийняв він те ігуменство, прийшов до нього того ж року один чесний громадянин Слуцький, принісши руку, із срібла зроблену, і дав повісити її при чудотворних святої великомучениці Варвари мощах. Запитаний був сей: «Що знаменує зроблене тобою?», оповідав під присягою: «Сильна найшла хвороба на руку мою і скорчила була так, аж навіть розігнути не міг. На ту незцілиму хворобу страждаючи, згадав святу великомученицю Варвару, яка тут чуда творить: що при мощах її святих подаються зцілення. Молився отже до святої великомучениці про зцілення руки моєї і обітницю сотворив - піти на прощу до чесних її мощей. І так з допомогою святої великомучениці Варвари рука моя скорчена зцілилась. Я ж, обітницю свою виконуючи, сюди прийшов мощам її святим з вдячністю поклонитися і руку цю срібну в ознаменування моєї, зціленої допомогою святої великомучениці Варвари, до мощей її святих приніс».

* * *

Той же пречесний Свято-Михайлівський ігумен Феодосій оповідає, що літа 1660, під час міжусобної війни, засмутився він через бідність свого монастиря і збідніння необхідного для здоров'я та життя. І коли заснув, привиділося йому, що знаходиться біля чесних мощей святої великомучениці Варвари. І бачив святу великомученицю Варвару, яка лежить в елеї масляному, яким наповнена її рака. І що говорить свята Варвара до нього: «Не засмучуйся. Я з вами перебуваю». По тому видіння, вставши, почав він тлумачити про себе, що у Святому Письмі елей знаменує милість... І таке виповнення елеєм, в якому, - каже, - бачив, як лежала свята великомучениця Варвара, знаменням є, що молитвами її святими у монастирі тому не буде нестатків і бідності, але помилування достатком без ніяких нестач, як насправді і сталося».

* * *

Потім, літа 1666 у святій піст перед святом Різдва Христового, в який і пам'ять святої великомучениці Варвари святкується, двоє людей - Андрій і Федір, служиві люди, побачивши на мощах святої великомучениці Варвари дорогоцінні прикраси, вирішили їх вкрасти. І, прийшовши вночі, відчинили злодійським знаряддям південні двері Свято-Михайлівської церкви і, увійшовши всередину, попрямували до мощей святої

великомучениці Варвари. Коли ж до чесної її раки наблизилися - раптово вдарив грім страшний, і іскри вогняні від раки святої на лица їхні посипалися. Вони ж від страху того впали на землю, немов мертві, і один з них оглух, а другий став біснуватим і втратив розум. Потім той, який оглух, прийшовши трохи до тями, зрозумів, що покарали його Бог і свята великомучениця Варвара. Вивів друга свого божевільного з церкви і знову зачинив її. І, нічого не взявши, пішли по домівках. Про це чудо сам той оглухлий по семи днях оповідав духовному своєму батькові ієромонаху Симеону, прийшовши знову з покаєнням до церкви Свято-Михайлівської та привівши друга свого божевільного. Той же Симеон, по можливості наставивши їх, аби істинно покалися, з надією на допомогу святої великомучениці Варвари, відомої зціленнями, відпустив. І по тому ігумену своєму, Свято-Михайлівському ієромонаху Феодосію оповів те під присягою під Вівтарем Святим, ідучи на служіння Божественної літургії.

* * *

Потім, року 1668, місяця серпня, 12 дня воїн один, прийшовши у церкву до чесних мощей святої великомучениці Варвари і з великим благоговінням поклоняючись, зітхнув і оповів паламарю й іншим багатьом людям, які були тоді біля тих святих мощей, таке: «Великого, - каже, - сподобився заступництва чудесного святої великомучениці Варвари: одного бо разу, як у полку перебував, поїхали були з численними друзями нашими по траву. І ось напали на нас татари і всіх друзів моїх у полон побрали, я ж лише один рук їхніх уникнув. І коли дякував Богу, жаліючи друзів моїх, явилася мені свята діва Варвара у такому ж одязі, як тут лежить. І говорить до мене: «Знай, чоловіче, що я є мучениця Варвара, яка від варварів тебе порятувала». Тому прийшов, - каже воїн той, - сюди до мощей її святих, аби вдячно поклонитися за чудесне те заступництво. І вам, хто чує, це чудо оповідаю».

* * *

Потім, літа наступного 1670 громадянин чесний, а пізніше і бурмистер Богобереженого міста Києва Іван райця, охоплений тяжкою хворобою вогневицею, прохворівши чимало, згадував подумки святу великомученицю Варвару, яка подає від мощей своїх чудесні зцілення, і не маючи сил до них самому дійти через тяжку хворобу, яка не давало йому й з постелі вставати, послав до монастиря Свято-Михайлівського, просячи води, политої на руку святої великомучениці Варвари, вірячи, що від того зцілиться. У той же час таким вогнем палений був, що аж язик його зсохся. Радили йому ближні, аби чого випив для охолодження вогню того. Він же відповідав: «Навіть якщо помиратиму - не питиму нічого, доки не буде принесено води з руки святої великомучениці Варвари», - таку мав віру в святу. По тому, коли принесено було від руки тих мощей святих воду, прийняв її Іван,

радіючи і помолившись, з вірою напився. Тоді негайно заснув міцно - не міг бо раніше спати зовсім. І ось у сні тому явилася йому прекрасна дівчина, що стояла у церкві святого архістратига Михаїла. І каже: «Чоловіче, чи знаєш, хто я є?». І відповів він: «Не знаю!». По тому дівчина мовить: «То знай, що я є мучениця Варвара. Багато хто не вірить, що моці мої у монастирі цьому Свято-Михайлівському істинними є. І сам знай, що ті моці мої - істинні, і всім проповідуй, аби тому вірили. На знамення того - ти вже здоровий!». Це сказавши, лягла сама у раку свою, що стояла на прикрашеному місці. А Іван, у той час пробуджений від сну, відчув себе таким здоровим, ніби анітрохи не хворів. І, дякуючи Богу та святій великомучениці Варварі, повідав про те під присягою не лише ігумену Свято-Михайлівському Феодосію, по плоті брату своєму старшому, але й усім те чудесне своє з допомогою святої великомучениці Варвари зцілення і достовірне звіщення про істинність її моцей святих, що тут знаходяться.

* * *

Численні непрестанно при тих чесних святої великомучениці Варвари мощах у Свято-Михайлівському Золотоверхому Київському монастирі бувають чудеса та зцілення різноманітні, що множаться від цілющої святої води, що зливається на священну руку її праву.

Проте про другу святої великомучениці Варвари руку святу - ліву - та не буде невідомим, що при нетлінному тілі її святому тут у церкві Свято-Михайлівській здавна не знаходиться, але залишена була у грецькій землі. По довгім часі, коли постав православний митрополит Київський блаженної пам'яті Петро Могила, перенесена була до польської держави одним чесним греком, який переселився до неї, що, як вважають, походив з роду царського Кантакузинського, премудрим вченням Геленова лікарського майстром, який називався Мозеля, і покладена у збудованій ним у Луцьку кам'яній церкві Братській Воздвиження Чесного Хреста Господнього. Коли ж по багатьох літах, за єпископа Луцького православного преосвященного Гедеона, князя Четвертинського, який по цьому був митрополитом Київським, безбожні жиди обікрали церкву Братську Луцьку, тоді й руку ту святу у кіотці срібному серед іншого начиння церковного викрали і кинули її у піч палаючу винокурну, де увесь день і всю ніч вогнем палена, рука та свята перебувала неушкодженою. Побачивши це, безбожні ті крадії вийняли з печі ту святу руку неушкоджену і нищили її таємно вночі молотами залізними. Ледве ж розбивши на маленькі шматочки, кинули знов у ту палаючу піч. По цьому невдовзі завдяки належному слідству у тій крадіжці і почутому там сусідами биттю молотів, що кості розбивали, виявлений був дивним промислом Божим злочин безбожних тих жидів, які, коли їх під час тортур про руку ту святу допитували, не хотіли зовсім відповідати. Тоді спало на думку благочесним вигребти попіл з печі тієї і просіяти через решето, в якому після просіяння знайдено малі частинки розбитих моцей руки тієї святої. Там же знайдено її знамення -

прикрасу з коралу, що на ній була, яка не перетворилася на попіл, а лише побіліла. А по цій знахідці руки тієї святої, на малі часточки розбитої, оповіли про те уже й самі ті безбожні жиди, вдруге катовані. І по тому з благословення тодішнього єпископа Луцького, блаженної пам'яті Гедеона, князя Четвертинського, руку ту святу розбиту вкладено було з усіма знайденими її часточками і з тими ж коралами, що на неї вказали, вогнем побіленими, у кіотець чесний, для того зроблений, і внесено було з честю у супроводі освященного собору і народу численного зі святими хрестами й свічками, й усякими святоліпними прикрасами, і з проповіддю Слова Божого до престольної православної єпископії Луцької - святого Іоана Богослова церкви.

По декількох літах преосвященний, вище пом'янутий пастир Гедеон, через гоніння на православ'я, переселяючись з єпархії Луцької до малої Росії, привіз з собою той кіотець з чесною святої великомучениці Варвари рукою розбитою і, коли зведений був на престол митрополії Київської, тоді й ту святу руку в тому ж кіютці поклав чесно у вівтарі церкви першопрестольної митрополитської Київської святої Софії Премудрості Божої, де вона благоговійно вшановуються.

Підготував Тарас ЛЕХМАН